

Гендер. Гендерно-орієнтоване урядування

- 1. Предмет, мета та завдання курсу**
- 2. Поняття «гендер» в системі соціально-гуманітарних наук. Гендерна рівність**
- 3. Урядування. Належне врядування: сутність і принципи.**
- 4. Гендерна рівність, гендерна інклюзія як принципи належного урядування.**
- 5. Гендерно орієнтоване урядування: сутність, підходи**

**Сичова Вікторія Вікторівна,
професор кафедри міжнародних відносин і політичного
менеджменту,
доктор наук з державного управління, професор**

Література

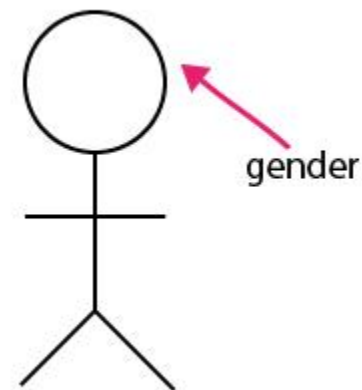
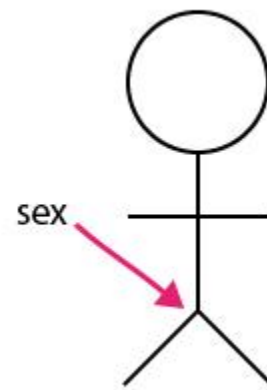
- Бега М.І. Вплив гендерних стереотипів на чоловічі та жіночі ролі в сучасній сім'ї. *Філософія. Політологія*. 2008. № 89-90. С. 6 – 9. URL : http://papers.univ.kiev.ua/1/filosofija_politologija/articles/bega-m-i-the-influence-of-stereotypes-for-men-and-women-in-modern-family_17131.pdf
- Гендерно орієнтоване врядування: практ. посіб. / Іваніна Т., Кисельова О., Колодій М. Київ: Видавничо-поліграфічна компанія «Юстон», 2021. 116 с.
- Микитко О. Вплив гендерних стереотипів на статус жінки-лідера в сучасному українському суспільстві. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку* : зб. наук. пр. Львів, 2008. Вип. 21. С. 132-135. URL: : <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/25702>
- Основи теорії гендеру: навч. посіб. Київ : “К.І.С.”, 2004. 536 с. URL : http://gender.at.ua/_ld/1/186_osnovy_teorii_g.pdf

- Мета курсу - підвищення рівня обізнаності слухачів про гендерно орієнтоване врядування, напрями реалізації державної політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні, функціонування інституційного механізму реалізації гендерної політики, повноваження уповноважених осіб (координаторів) із питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

-
- Предметом навчальної дисципліни «Гендерно-орієнтоване урядування»

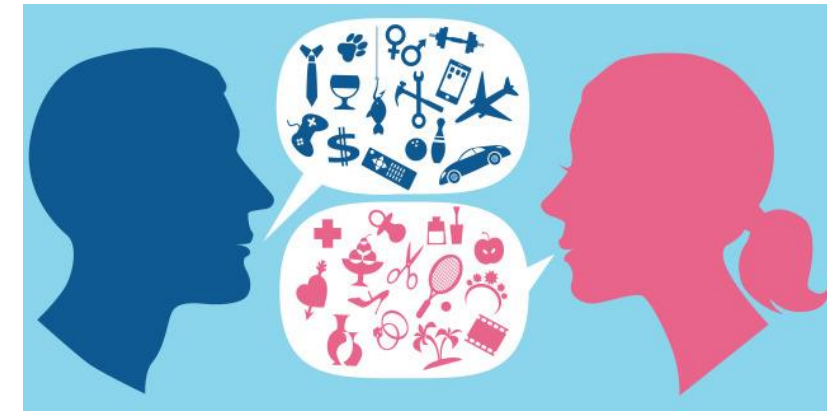
- Термін «гендер» з'являється у соціо-гуманітарному знанні з 1960-х рр., під впливом «другої хвилі» фемінізму
- У статті психоаналітика Р. Столлера «Sex and Gender: on the Development of Masculinity and Femininity» (1968 р.)
- «гендер» як похідне від поняття статі, означав не біологічну, а **соціокультурну категорію:**
- індивід не отримує «гендер» автоматично від народження, а набуває у процесі включення в суспільне життя.
- Під гендером розумілися такі поняття, як маскулінність і фемінінність (**соціальні уявлення про те, що означає бути чоловіком або жінкою**), які відображають гендерну ідентичність

- **Гендер** (англ. Gender, від лат. Genus - рід, стать) – це система цінностей чоловіків і жінок, їх ролей, характеристик і зв'язків, набутих ними як особистостями в процесі взаємовідносин і взаємодії, що визначається громадсько-політичним і соціально-економічним контекстом їх життя.
- **Гендер** — соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, а також психо-біологічні особливості, на які впливає біологічна стать, цілісна психічна репрезентація статі, сповнена неповторним динамічним глибинним, когнітивним та поведінковим поняттям жіночого та чоловічого, здобута індивідом у результаті набуття індивідуального гендерного досвіду. Тобто деякий соціальний конструктор, що визначає соціальну стать людини.

Гендерні відмінності формуються у процесі соціалізації — навчання ролі чоловіків і жінок (сімейне виховання, школа, взаємодія з іншими дітьми та ігрова активність), який відбувається від перших днів народження до статевозрілого віку, і меншою мірою — пізніше. **Розуміння відмінностей між статями формується починаючи приблизно з двохрічного віку**

гендер - набір соціально рольових самоідентифікацій (самовизначень), які можуть збігатися з суто біологічними особливостями або суперечити їм

Гендер - це - костюм, маска, гамівна сорочка, в якій чоловіки і жінки виконують свої нерівні танці" (Герда Лернер). Чи не стать, але гендер обумовлює психологічні якості, здібності, види діяльності, професії і заняття чоловіків і жінок через систему виховання, традиції і звичаї, правові та етичні норми.

Герда Лернер

Гендер (англ. «gender» – «стать», від лат. «genus» – «рід») – це соціально-біологічна характеристика, через яку визначаються поняття «чоловік» і «жінка», психосоціальні, соціокультурні ролі чоловіка і жінки як особистостей, на відміну від статі, яка позначає біологічні відмінності.

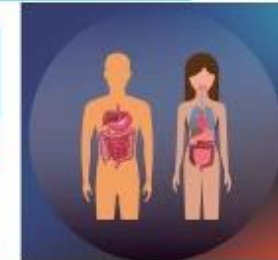
СТАТЬ ≠ ГЕНДЕР

Стать

є універсальними, не залежать від країни, культури, релігії (наприклад, тільки жінки народжують дітей)

власні лише одній статі

ніколи не змінюються в історичному процесі

Гендер

істотно відмінні в різних країнах і навіть в одній країні (залежно від населеного пункту чи соціального прошарку)

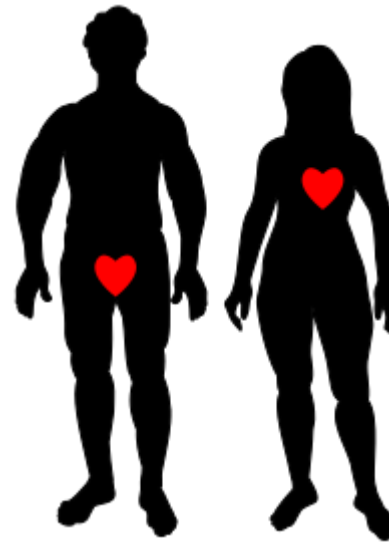
можуть змінюватися з часом

власні людям різної статі

Рис. 1.1. Соціально-рольова теорія гендерних відмінностей в соціальній поведінці.

- У [психології](#) та [сексології](#) під поняттям «гендер» розуміється сукупність стандартів і сценаріїв поведінки, що суспільство визначає як «жіночі» і «чоловічі», котрі виражаються у двох головних категоріях — [маскулінність](#) і [фемінність](#).
- Вони, у свою чергу, проявляються у стилі одягу, способах ходіння та говоріння, у манерах, захопленнях та інших способах поведінки.

[Робітниці шахт](#) шокували вікторіанське суспільство тим, що працювали в брюках, піднявши спідниці до пояса

Підходи до розуміння гендеру

- **статеворольовий підхід** зводить гендер до одного з його соціально-психологічних проявів — гендерних стереотипів (схем сприйняття), при цьому таке тлумачення відповідає початковому розумінню **гендеру як соціальної надбудови над біологічною статтю**;
- **соціально-конструктивістський підхід** розглядає відносини між чоловіком та жінкою як соціокультурно сконструйовані, акцент при цьому робиться на владних відносинах між чоловіком та жінкою, у той час як **біологічні відмінності вважаються другорядними**.
- **гендер конструюється суспільством** в цілому, сім'єю, засобами масової інформації, системою гендерних ролей та системою розподілу праці, наявною у даному суспільстві, а поширюється шляхом соціалізації;
- **гендер формується на рівні свідомості індивідів**, в ході гендерної ідентифікації, шляхом прийняття та підлаштування до встановлених у суспільстві норм, що стосуються манери поведінки, зовнішності, одягу тощо
- гендер як **когнітивний феномен**, тобто як те, що мислиться про чоловіків та жінок, і те, відносно чого мислиться про себе як про чоловіка чи про жінку
- гендер як **особистісний дискурс**, тобто як засіб означення статі, її висловлення, вираження, поведінкового здійснення

Джоанн Хубер

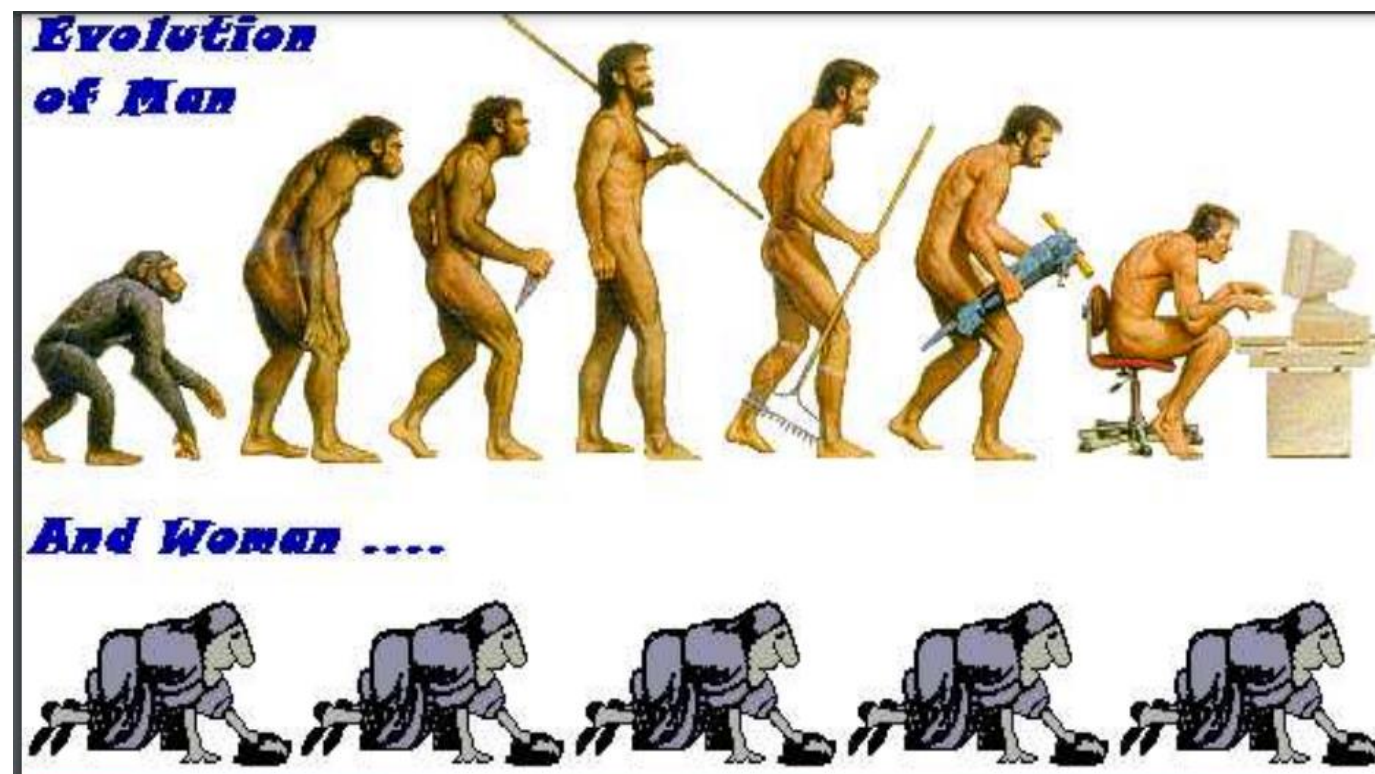
гендер **як соціальний феномен**, тобто як дійсність міжстатевих стосунків, виражена у **міжособистісних, соціально-економічних, правових, політичних відносинах**

гендер як **стратифікаційна категорія**

Проаналізувавши основні типи культур (полювання і збиральництва, землеробства, кочового господарства, орного землеробства та індустріального суспільства),

Дж. Хубер дійшла висновку, що положення жінки в усіх культурах безпосередньо пов'язане з її **участю у виробництві продуктів харчування**.

У тих суспільствах, де це **виробництво передбачає тривале знаходження поза домом**, жінка, зважаючи на її здатність до материнства, повністю виключається з діяльності, що приносить владу і престиж

• **Гендерні відносини** - це форма соціальної взаємодії між великими суспільними групами з приводу економіки, культури, влади та інших ресурсів, що представляють соціальну цінність

Гендерна стратифікація - процес розподілу в суспільстві статусів, пов'язаних зі статтю людини, причому жінки у цьому процесі оцінюються і винагороджуються нижче, ніж чоловіки.

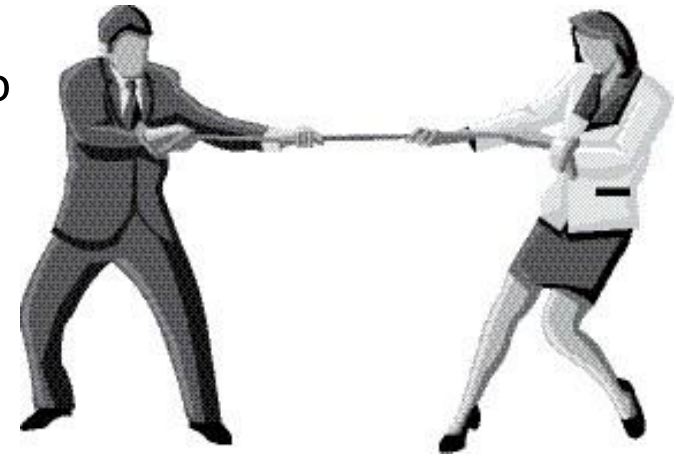
Страта - це соціальна верства людей, які мають подібні показники за чотирма шкалами стратифікації:

- 1) дохід;
- 2) влада;
- 3) освіта;
- 4) престиж

Поняття **гендеру** тісно пов'язане з класовою структурою і соціальною стратифікацією суспільства.

Чільні позиції займають чоловіки, а підлеглі - жінки.

Нерівність означає, що люди живуть в умовах, при яких вони мають неоднаковий доступ до обмежених ресурсів

ПРАЦЯ ЖІНОК В НИЗЬКООПЛАЧУВАНІЙ СЕКТОРІ.

ЖІНКИ ЗАЙМАЮТЬ ЛИШЕ 23% КЕРІВНИХ ПОСАД В УКРАЇНІ.

У ПРИВАТНОМУ СЕКТОРІ СЕРЕД **ВЛАСНИКІВ БІЗНЕСУ 46% ЖІНОК.**

У 2019 РОЦІ СЕРЕД **БЕЗРОБІТНИХ** БУЛО ЗАРЕЄСТРОВАНО **52,4% ЖІНОК.**

СЕРЕД НАЙБІЛЬШИХ **ГЕНДЕРНИХ РОЗРИВІВ** В ОКРЕМИХ ВИДАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЖЕМО СПОСТЕРІГАТИ **ГЕНДЕРНІ РОЗРИВИ** В СФЕРАХ ДІЯЛЬНОСТІ, **НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ШКІДЛИВИМИ УМОВАМИ ПРАЦІ** (СТАНОМ НА IV КВАРТАЛ 2019 РОКУ) :

35,1%
ПОШТОВА
ТА КУР'ЄРСЬКА
ДІЯЛЬНОСТЬ

33,3%
ФІНАНСОВА
ТА СТРАХОВА
ДІЯЛЬНОСТЬ

29,9%
МИСТЕЦТВО,
СПОРТ, РОЗВАГИ
ТА ВІДПОЧИНОК

ВІДПОВІДНО ДО ДАНИХ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СТАТИСТИКИ **ГЕНДЕРНИЙ РОЗРИВ В ОПЛАТІ ПРАЦІ** СТАНОМ НА 2018 РІК СТАНОВИВ БЛИЗЬКО **21%.**

СТАНОМ НА 2019 РІК **ГЕНДЕРНИЙ РОЗРИВ В ОПЛАТІ ПРАЦІ** СТАНОВИТЬ **23%.**

- гендер як **культурний феномен**, тобто як уявне, символічне, фантазматичне уявлення про дійсність міжстатевих стосунків, висловлене у дискурсах літературного, зображального, кінематографічного мистецтва, ЗМІ і реклами, імперативах гендерної ідеології

- **розуміння гендеру як культурної метафори.**

- жіноче та чоловіче як елементи культурно-символічних рядів, причому чоловіче в них асоціюється з культурним, духовним, божественним, раціональним, а жіноче – гріховним, природним, чуттєвим, тілесним.

- Таким чином, позитивним та значущим є чоловіче і те, що ототожнюється з ним, а отже, воно стає домінуючим. Жіноче вважається вторинним, субординованим, негативним.

- Стать стає культурною метафорою, яка, як відзначає Е. Фі, «...передає відношення між духом і природою. **Дух – чоловік, природа – жінка**

- **Гендерні стереотипи** – сформовані культурою узагальнені уявлення (переконання) про те, як поведяться чоловіки та жінки.

- Це один із видів соціальних стереотипів і зазвичай є стандартизованим, стійким, емоційно-насиченим, ціннісно-визначеним образом

- **Сильний – Слабка**

- **Культура – Природа**

- **Розум – Інстинкти**

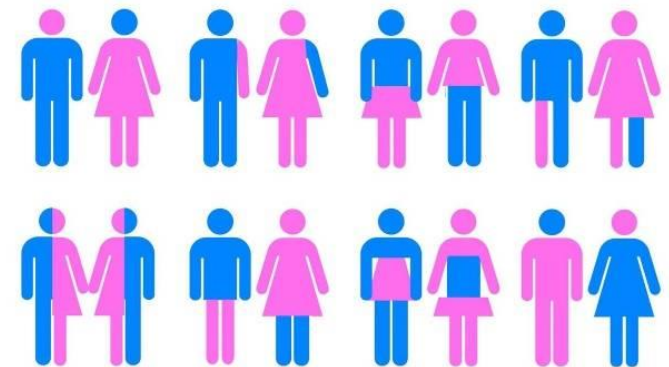
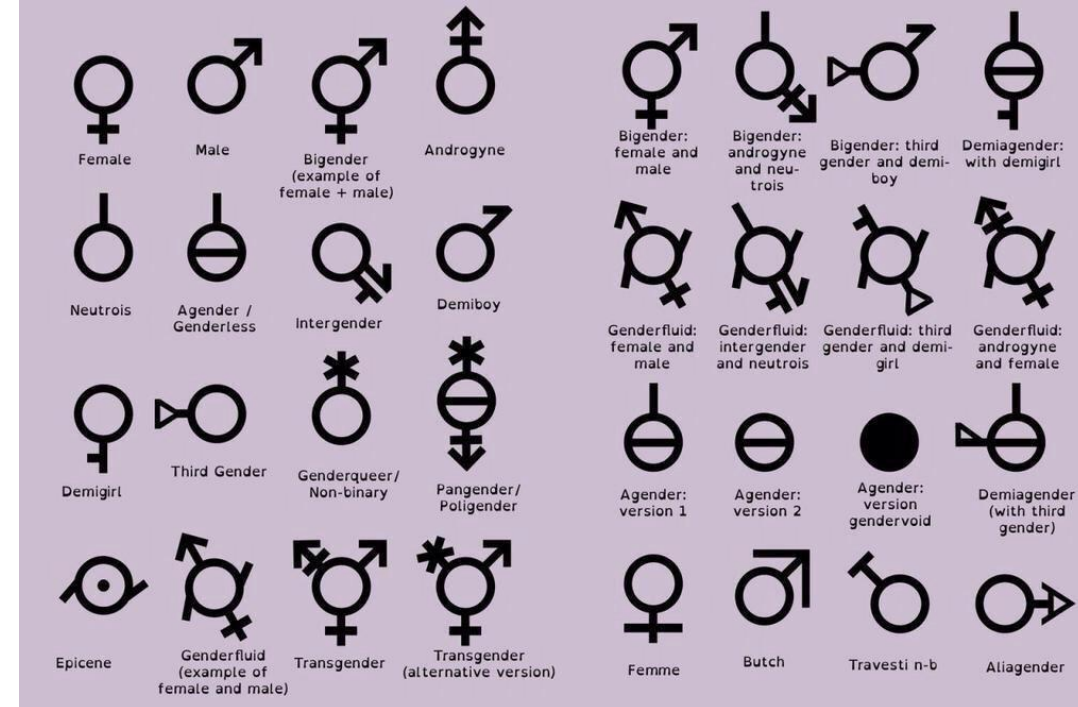
- **Логіка – Емоції**

- **Гендерні стереотипи:**

- <https://www.facebook.com/watch/?v=968200280458242>

- **Широке розуміння гендеру** містить такі категорії:
- - **стать** (біологічний чоловік, біологічна жінка, інтерсекс (intersex) – коректна назва людей, які є «гермафродитами»);
- - **гендерна ідентичність** (жінка – біологічна стать збігається з відповідним їй сценарієм – фемінністю; чоловік – так само; **трансгендер** – біологічна стать не збігається з власним соціальним конструктом; **транссексуал** – той, хто прагне змінити стать; **агендер** – той, хто не хоче бути прив'язаним до певного «сценарію»; **бігендер** обирає «гру» за двома «сценаріями»);
- - **сексуальна орієнтація** – гетеросексуальність, гомосексуальність, бісексуальність, асексуальність

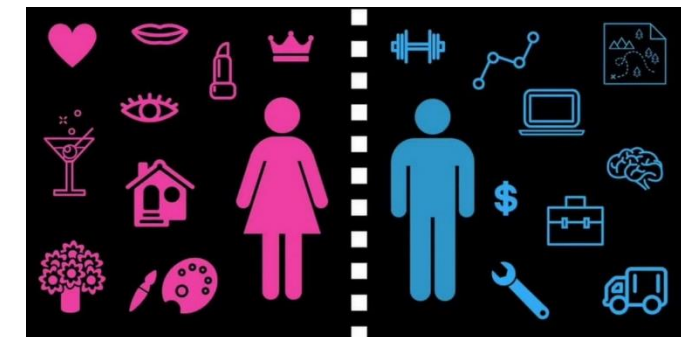
• Марценюк Т.

- **Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» (Стамбульська конвенція)**
- **Прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 07.04.2011**
- **Кабінет Міністрів України підписав Стамбульську Конвенцію 11 листопада 2011**
 - Ратифіковано Верховною Радою України на засіданні 20 червня 2022 р.
 - «За» - 259, «проти» - 8 депутатів.
 - Президент України підписав Закон «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» № 2319-IX, який Верховна Рада ухвалила 20.06.2022 р.
- **с) «гендер» означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків**

- **Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)**

використовує термін «гендер» для визначення «соціально обумовлених ролей, моделей поведінки, діяльності, а також атрибутів, які дане суспільство вважає необхідними для чоловіків і жінок»

гендер – «соціальна стаття» або «соціально сконструйована стаття», соціальний конструкт чоловіка і жінки

**гендер — соціально
сконструйований кластер,
зі статтю у своїй основі ніяк
не пов'язаний (С. Дацюк)**

вузьке розуміння
гендера
в іманентній
онтології статі
**(українська
модель)**

широке розуміння
гендера
будь-який кластер,
критерії якого не
залежать від статі

бінарні й **одинарні**
гендери («діти»,
«пенсіонери»,
«інваліди», «студенти»)
**стать – окремий
випадок гендера**

гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства
(українська модель)

**Рівність у правах
за ознакою статі
(українська
модель)**

**гендерна рівність
(рівність соціальних
конструктів чоловіка і
жінки)**

Поняття Гендерної рівності та нерівності

Гендерна рівність

означає, що всі людські істоти мають свободу для розвитку своїх особистих здібностей та свободу вибору без обмежень, пов'язаних із жорстко закріпленими гендерними ролями. Тобто різна поведінка, прагнення та потреби жінок і чоловіків враховуються, оцінюються й підтримуються рівним чином

Гендер

це соціальна стаття, що формує поведінкові, культурні, психологічні, візуальні та інші соціально і культурно зумовлені відмінності між чоловіками та жінками

Гендерна нерівність

Це соціальна проблема нерівного розподілу прав, можливостей і ресурсів між чоловіками та жінками, що проявляється в освіті, праці, політиці та сім'ї. Її суть — забезпечення рівних прав і свобод для людей незалежно від статі чи гендеру

- **Урядування** є процесом прийняття рішень та процесом імплементації таких рішень, аналіз урядування фокусується на формальних та неформальних суб'єктах (акторах), залучених до прийняття рішень і їх впровадження та формальних і неформальних структурах, створених для прийняття та впровадження прийнятих рішень.
-
- Найпоширеніше визначення поняття «врядування» — це процес прийняття рішень та їх упровадження

Трансформація поняття «врядування» привела до появи концепції «належного врядування» або «доброго врядування» (good governance). У широкому розумінні цей термін означає демократичне, відповідальне, ефективне, прозоре та підзвітне управління на всіх рівнях, у фокусі якого стоять громадяни з усією різноманітністю своїх потреб та інтересів

12 ПРИНЦИПІВ ДОБРОГО ВРЯДУВАННЯ

Для чого?

як перевірити?

ЧЕСНЕ ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ, ПРЕДСТАВНИЦТВО ТА УЧАСТЬ

Для забезпечення реальних можливостей всіх людей мати право голосу в місцевій публічній діяльності

1

Чесні вибори. Громадська участь. Моделі демократії – громадські слухання, збори громади за місцем проживання, консультативні опитування, петиції, референдуми то ін.

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК, ЧУЛИВІСТЬ

Для того, щоб місцеві органи публічної влади задовольняли законні очікування та потреби людей

2

Органи публічної влади мають постійно аналізувати вплив їх рішень на ситуацію, сприйняття рішень жителями громад, внесення необхідних коректив

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

Для забезпечення досягнення цілей при найбільш оптимальному використанні ресурсів

3

Існують процедури для визначення пріоритетів, застосовуються конкурсні процедури закупівель

ВІДКРИТІСТЬ І ПРОЗОРИСТЬ

Для забезпечення публічного доступу до інформації та сприяння розумінню того, як реалізуються місцеві публічні діяльності

4

Кожна жителя громади має мати можливість ознайомитись не тільки з рішеннями, але й процесом їх прийняття, ради, брати участь в обговоренні

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА

Для забезпечення справедливості, неупередженості та передбачуваності

5

Органи публічної влади діють в межах закону, рішення приймаються згідно процедур і в інтересах громади

ЕТИЧНА ПОВЕДІНКА

Для забезпечення того, щоб публічні інтереси переважали над приватними

6

Існують правила вирішення конфлікту інтересів та боротьби з корупцією. Рішення і неупереджені ставлення до всіх жителів громади з боку влади громади

КОМПЕТЕНТНІСТЬ І СПРОМОЖНІСТЬ

Для забезпечення того, щоб депутати місцевих рад та публічні службовці могли добре виконувати свої обов'язки

7

Забезпечується підготовка та перепідготовка працівників для роботи в нових умовах. Мотивація та підтримка

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ТА ВІДКРИТІСТЬ ДО ЗМІН

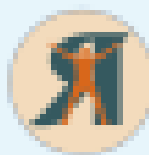

Для забезпечення отримання переваг від нових рішень та кращих практик

8

Застосування нових підходів до вирішення місцевих проблем на основі нових технологій, матеріалів, планування території

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА СТРАТЕГІЧНА ОРІЄНТАЦІЯ

Для врахування інтересів майбутніх поколінь

9

Планування розвитку та розвиток на основі осудливого використання природних ресурсів

РАЦІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Для забезпечення розсудливого та продуктивного використання ресурсів територіальних громад

10

Готуються багаторічні бюджетні плани у консультації з жителями громади

ПРАВА ЛЮДИНИ, КУЛЬТУРНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ТА СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ

Для забезпечення захисту та поваги до людини. Щоб жоден не був дискримінований або виключений/ігнорований

11

Візьмуться заходи для згуртованості громади, інтеграції її жителів з усіх поколінь

ПІДВІТНІСТЬ

Для забезпечення того, щоб депутати місцевих рад та публічні службовці брали відповідальність та були відповідальними за свою діяльність

12

Всі учасники процесу прийняття рішень несуть відповідальність за свої рішення. Рішення можуть бути оскаржені і змінені при потребі

- **Гендерно орієнтоване врядування (ГОВ)** — це процес прийняття і реалізації рішень на всіх рівнях управління, що включає заходи, ставлення та практики різних зацікавлених сторін з метою забезпечення **гендерної рівності** та соціальної справедливості. ГОВ застосовується при формуванні політики, плануванні, розподілі бюджету та наданні послуг.

Гендерно орієнтоване врядування містить:

- рівну участь жінок і чоловіків у процесі прийняття рішень;
- рівні можливості впливати на процес управління в економічній, політичній і соціальній сферах;
- отримання рівної вигоди від розвитку.
- Збалансована участь жінок і чоловіків як у представницьких органах, так і суспільному житті загалом є критичною для гендерно орієнтованого врядування.

- **Гендерно орієнтоване врядування — це належне врядування,** яке сприяє гендерній рівності, усуває перешкоди для повноцінної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень та отримання рівноцінних благ від розвитку.
- Впровадження гендерно орієнтованого врядування не лише юридично закріплює питання гендерної рівності, а й підвищує якість політики, програм і проєктів, сприяє підвищенню якості послуг, а також справедливому розподілу ресурсів.